

ИНТЕРВЈУ: АНИТА АНГЕЛОВСКА-БЕЖОСКА, ГУВЕРНЕРКА НА НАРОДНАТА БАНКА

Се намалува бројот на блокирани сметки на правни лица

Во 2018 година Народната банка во три наврати (во март, август и декември), а годинава повторно во март, ја намали основната каматна стапка, која се применува на благајничките записи, што повлече и намалување на банкарските камати. Но сметате ли дека намалувањето на каматите е директно зависно и од извршувањето? Колку се банките посигурни дека присилната наплата од страна на извршителите ќе им го осигури враќање на кредитот, толку и ги намалуваат каматите. Дали централната банка ја следи оваа поврзаност?

- Каматната стапка на благајничките записи е основен монетарен инструмент, преку кој Народната банка упатува сигнали до банките за насоката на промена на нивните активни и пасивни каматни стапки. Нашите податоци покажуваат дека промените што ги направивме минатата година во монетарната политика се видливи и во каматните стапки на производите што ги нудат банките. Но, секако, треба да се има предвид дека каматната политика на банките зависи и од низа друга фактори, како што се расположливоста и трошокот на изворите на финансирање, степенот на конкуренција и оцената на ризиците, пред сè ризикот од ненавремено отплаќање на долгот, а дополнително и ризикот од неизвршување на обезбедувањето. Сгледувањата на банките за ризикот од неизвршување на обезбедувањето, ние како централна банка редовно ги следиме преку анкетата за кредитната активност и таа покажува одредено подобрување во последниот период, пред сè кај корпоративниот сектор.

Какви биле каматите пред 2006 година, односно пред да се воведат извршителите?

- Како што споменав, движењето на каматните стапки е условено од повеќе фактори и тешко е да се направи процена како влијаело воведувањето на извршителите врз каматната политика на банките. Во периодот пред 2006 година, контекстот беше сосема поразличен од денешниот. Така, на пример, во периодот 1998-2005 година, основната каматна стапка на Народната банка во просек изнесуваше околу 10 отсто, а во периодот на конфликтот во земјата од 2001 година, таа достигнуваше и многу повисоки нивоа, под влијание на фактори од неекономска природа. Соодветно, во периодот пред 2006 година повисоки беа и каматните стапки на банките за прибирање депозити, кои претставуваат главен извор на финансирање на банките, во услови кога сè уште се градеше довербата во банките и нивниот депозитен потенцијал. Сето тоа влијаеше и врз цената на кредитите што банките му ги одобруваа на приватниот сектор во тој период. Наедно, покрај домашниот амбиент, поразличен беше и надворешниот контекст, така што тогаш, каматните стапки на меѓународните финансиски пазари беа исто така релативно повисоки. За споредба, во тој период, основната каматна стапка на Европската централна банка се движеше околу 3 проценти во просек,

што е значително повисоко од нивоата по појавата на глобалната криза, кога се сведе на нула.

Секако, сите структурни промени со кои се подобруваа фундаментите на економијата и се намалуваа ризиците со кои се соочуваше банкарскиот систем, исто така, имаа придонес за намалување на каматните стапки.

Имаме зголемување на блокирани сметки. Како се движат овие бројки во изминатиот период?

- Точно е дека минатата годината имаше раст на бројот на блокирани сметки, но тоа сепак е многу мала промена од 1 отсто на годишна основа, што следува по две години на нивно последователно намалување главно заради намалувањето на блокираните сметки на правните лица. Промената во 2018 година, секторски гледано е последица на растот на блокираните сметки на физичките лица, чие учество во вкупниот број блокирани сметки изнесува околу 82 проценти. Од друга страна, бројот на блокирани сметки на правните лица три години последователно бележи намалување што во одредена мера може да се поврзе и со воведувањето на регулаторната можност за затворање на трансакциските сметки на неактивните субјекти избришани од Регистарот на трговски друш-

тва, од почетокот на 2014 година.

Имаме ли податок колку блокирани сметки на правни лица се избришани поради бришење на фирмите од страна на Централниот регистар?

- Постапката за утврдување статус на неактивен субјект првенствено е утврдена со Законот за трговски друштва, со кој се пропишани условите во согласност со кои Централниот регистар ги брише неактивните субјекти. Оттука, во Законот за платен промет, заради усогласување со Законот за трговски друштва, има одредба во согласност со која трансакциските сметки на избришаните неактивни субјекти се затвораат од страна на носителите на платниот промет, без нивно барање, врз основа на објавата на интернет-страницата на Централниот регистар. За оперативно спроведување на постапката, со одлуката за отворање и затворање трансакциска сметка, која е во надлежност на Народната банка, пропишана е обврска за деблокирање на овие сметки од страна на носителите за платниот промет и нивно затворање како сметки на субјекти што повеќе не се активни и се избришани од Регистарот на трговски друштва.

Избришаните трансакциски сметки не се опфатени со платежната статистика и ние како централна банка не

располагаме со податок за бројот на блокирани сметки, кои се избришани поради бришење на фирмите од страна на Централниот регистар.

Го следите извршувањето врз буџетските сметки. Кога државата и државните институции се должници, симнувањето пари од страна на извршителите оди преку вас. Каква е тенденцијата, дали има намалување или зголемување на наплатата преку извршителите?

- Народната банка, за разлика од деловните банки, во овој процес само посредува меѓу извршителите и Министерството за финансии, кое управува со трезорската сметка, и Фондот за здравство, и не располага со прецизни податоци околу промените во наплатата преку извршителите. Инаку, гледано од аспект на бројот на доставените решенија за присилна наплата, може да се забележи дека има тренд на намалување во текот на последните години.

Во согласност со Законот за извршување, донесен во 2016 година, се предвиде електронско поврзување на деловните банки и извршителите заради доставување на налозите по електронски пат, што до денес не се спроведе во практика. Мислите ли дека е потребно електронско поврзување на банките со извршителите? Како ќе влијае тоа врз нивната работа?

- Законот за извршување предвидува извршителот електронски да се поврзе со институциите што овозможуваат електронска размена на податоци и доставување на налозите, записниците, заклучоците и другите документи што произлегуваат од вршењето на неговата работа по електронски пат.

На ниво на Европската Унија не постои директива или воедначен начин на извршување. Генерално, меѓународната практика укажува дека постојат два главни начина на извршување - преку судски извршители или преку приватни извршители. Независно од начинот на извршување, електронското поврзување е тренд во современите општества во ерата на дигитална трансформација. Како институција што се залага за ползување на придобивките од развојот на технологијата, ние во централната банка го поддржуваме присуството на овој тренд и кај нас.

За време на јавната дебата за измените на Законот за извршување, деловните банки реагираа на одредбата бесплатно да им ги деблокираат сметките на лицата корисници на социјална помош. Колку пари собрале банките лани врз основа на блокада и деблокада на сметки на граѓани, а колку, пак, од почетокот на годинава кога стапија во сила новите одредби од Законот за извршување со кои деблокадата стана бесплатна за оваа посебна категорија ранливи граѓани?

- Законот за извршување од 2016 година и неговите измени од 2018 година, меѓу другото, одделно се фокусирани на лицата приматели на социјална помош како ранлива категорија за која законодавецот сметал дека треба да имаат посебен статус во постапките за извршување. Оттука, примањата врз ос-

КИРМ сѐшана КИРСМ

Комората на извршители на РМ на седница на вонредно собрание на КИРМ одржана на ден 25.6.2019 година, донесе одлука за измена на Статутот на комората и според одлука на Собранието на комората од 25.6.2019, Комората на извршители на РМ (КИРМ) се преименува во Комора на извршители на Република Северна Македонија (КИРСМ).

нова на права на парична помош од социјална заштита се изменени од извршување, а наедно за оваа категорија лица не смее да се наплаќаат трошоци за извршувањето.

Блокадата и деблокадата на сметка по барање од извршител во практиката подлежи на надоместок утврден во тарифниците на банките. Во Народната банка не располагаме со податоци за годишните приходи на банките врз основа на блокади и деблокади на сметки на лицата приматели на социјална помош.

Сигурното и ефикасно извршување на плаќањата е еден од основните предуслови за одржлив раст на секоја економија. Учесувате во подготовката на новиот закон за платежни услуги и платни системи, кој треба да го замени Законот за платен промет. Текстот засега е во работа верзија, но што може да очекуваат граѓаните од него?

- Да, ние како централна банка, во соработка со Министерството за финансии, изминатиот период активно работевме на подготовката на работната верзија на Законот за платежни услуги и платни системи. Тој е еден од најзначајните и сеопфатни сегменти од легислативата за финансиските услуги. Преку него го транспонираме европското во домашното законодавство и правиме промени што го поддржуваат процесот на финансиски иновации и овозможуваат побезбедни плаќања и поголема заштита на потрошувачите.

Всушност, со овој закон, се отвора можност за лиценцирање нови небанкарски даватели на платежни услуги, како што се платежните институции, институциите за издавање електронски пари, давателите на услуги за информирање за платежните сметки и давателите на услуги за иницирање плаќања. Притоа, со законот се обезбедуваат еднакви услови за сите учесници на пазарот на платежните услуги. На вакво начин се стимулира поголема конкуренција, се создаваат услови за зголемување на ефикасноста при вршењето на платежните услуги и намалување на трошоците. Очекуваме дека истовремено, со тоа ќе се овозможат и подобри услови за поголема финансиска инклузија на населението кај нас.

Се надевам дека новите законски можности во областа на плаќањата ќе дадат импулс и за развој на финансиските иновации, појава на нови финтех-компани и развој на нови платежни инструменти.

Накратко, со новиот закон ќе направиме значаен чекор во поттикнувањето на модернизацијата и унапредувањето на платежниот пејзаж кај нас, а очекуваме дека придобивки од тоа ќе има севкупниот финансиски систем, како и граѓаните, кои ќе имаат можност за поголема вклученост во финансиските текови и олеснет пристап до финансии.